

ДОКЛАД

ИКОНОМИЧЕСКИТЕ ЕФЕКТИ
ОТ COVID-19
И ПОТЕНЦИАЛЪТ
ЗА РАСТЕЖ НА СОФИЯ

2020
ДЕКЕМВРИ

Въведение

COVID-19 нанесе безпрецедентен удар по българската икономика. Обявеното извънредно положение на 13 март 2020 г. маркира началото на икономическата криза в България. Рязкото свиване на стопанската активност се усети във всички региони на страната, като само в рамките на два месеца над 100 хил. души изгубиха своята работа. София, която е най-големият и жизнен икономически център в страната, не е изключение. Стопирането на градския живот и пълният отлив на туристи показаха столицата в непозната светлина, която рязко контрастира на икономическия подем от последните години. В края на 2020 г., макар пандемията да е все още във вихъра си, наред с оценката на влиянието на коронавируса, на преден план излизат перспективите пред възстановяването и развитието на София.

Настоящият доклад изследва ефектите от пандемията върху столичната икономика като взема под внимание и втория частичен локдаун през декември 2020 година. Фокусът е върху дългосрочния потенциал на София и секторите, които продължават да дърпат столичната икономиката напред или имат възможността максимално бързо да се върнат към траекторията на растеж. Дългосрочният тренд на трансформация на икономиката на София се запазва въпреки пандемията. Отчетливите конкурентни предимства на столицата предполагат както устойчива тенденция на ръст в дигиталната сфера, в т.ч. навлизане на нови компании и разрастване на иновационната екосистема, така и разгръщане на потенциала за привличане на индустриални инвестиции в широката периферия на града и развитие на високотехнологични производства.

Развитието на София преди пандемията

В навечерието на 2020 г. икономиката на София е в отлична форма. След години на ускоряващ се растеж и откриване на нови работни места, столичната икономика регистрира рекордни нива на заетост – коефициентът на заетост (15-64 г.) достигна 77% през втората половина на 2019 година. Произведената продукция от нефинансовите предприятия се увеличава с над 10% и достига 75 милиарда лева – близо 40% от продукцията на всички нефинансови предприятия в България. За поредна година много силен ръст се регистрира във високотехнологичния сектор и бизнес услугите – продукцията в информационните и комуникационните технологии, в професионалните дейности и научните изследвания нараства с близо 2,5 милиарда лева (16% ръст) през 2019 г.

Икономиката на София е силно доминирана от услугите – над 50% от брутната добавена стойност в сектора на услугите в страната е концентрирана в столицата. Делът на столицата е особено висок в някои от най-динамичните и бързи растящи преди кризата сектори - София концентрира продукцията на 88% от ИКТ сектора, 79% от сектора на професионалните дейности и научните изследвания, 67% от административните и спомагателни дейности и 60% от търговията в страната. Всички тези сфери регистрират двуцифрен ръст на продукцията в София през 2019 година.

Докато в края на 2019 г. и началото на 2020 г. беше модерно да се говори за „синхронизирано забавяне“ на световната икономика, София посреща пандемията на върха на икономическия цикъл. Дългосрочният потенциал и траекторията на развитие на София стъпва на притока на млади и активни хора, бурното развитие на индустрията в широката периферия на града, отчетливия ръст в дигиталната сфера и разрастващата се иновационна екосистема. Коронавирусът нанесе своя удар върху динамиката в столицата, но по всичко личи, че положителната дългосрочната перспектива пред София остава непроменена и в края на 2020 година.

COVID-19 и макроикономическата среда през 2020 г.

COVID-19 и ограничителните мерки за борба с вируса доведоха до значителни изменения в макроикономическата среда както на София, така и на България като цяло. Те са резултат от наложените мерки за социално дистанциране, влошаването на международната конюнктура и промяната в поведението на бизнес и домакинства в условията на пандемия. Проследяването на развитието на макро индикаторите през годината позволява да се открият негативните ефекти от пандемията и перспективите за икономическо възстановяване.

До 2019 г. България се намира в период на отчетлив подем, като през последните пет години ръстът на БВП се задържа на нива над 3%. Факторите зад този растеж запазват влиянието си в началото на 2020 година. На фона на вече започналото забавяне на глобалната икономика, в т.ч. заради въвеждането на ограничителни мерки в Китай и някои европейски страни, първото тримесечие на 2020 г. отбеляза ръст на БВП спрямо същото тримесечие на предходната година от 2,3%. Въздействието на кризата е най-видимо през следващите две тримесечия като във второто свиването на БВП е с -8,6%, а през третото с -5,2%. Основният фактор, който тласка надолу brutния вътрешен продукт през второто и третото тримесечие на годината е резкият спад на инвестиционната активност вследствие на повишената икономическа несигурност.

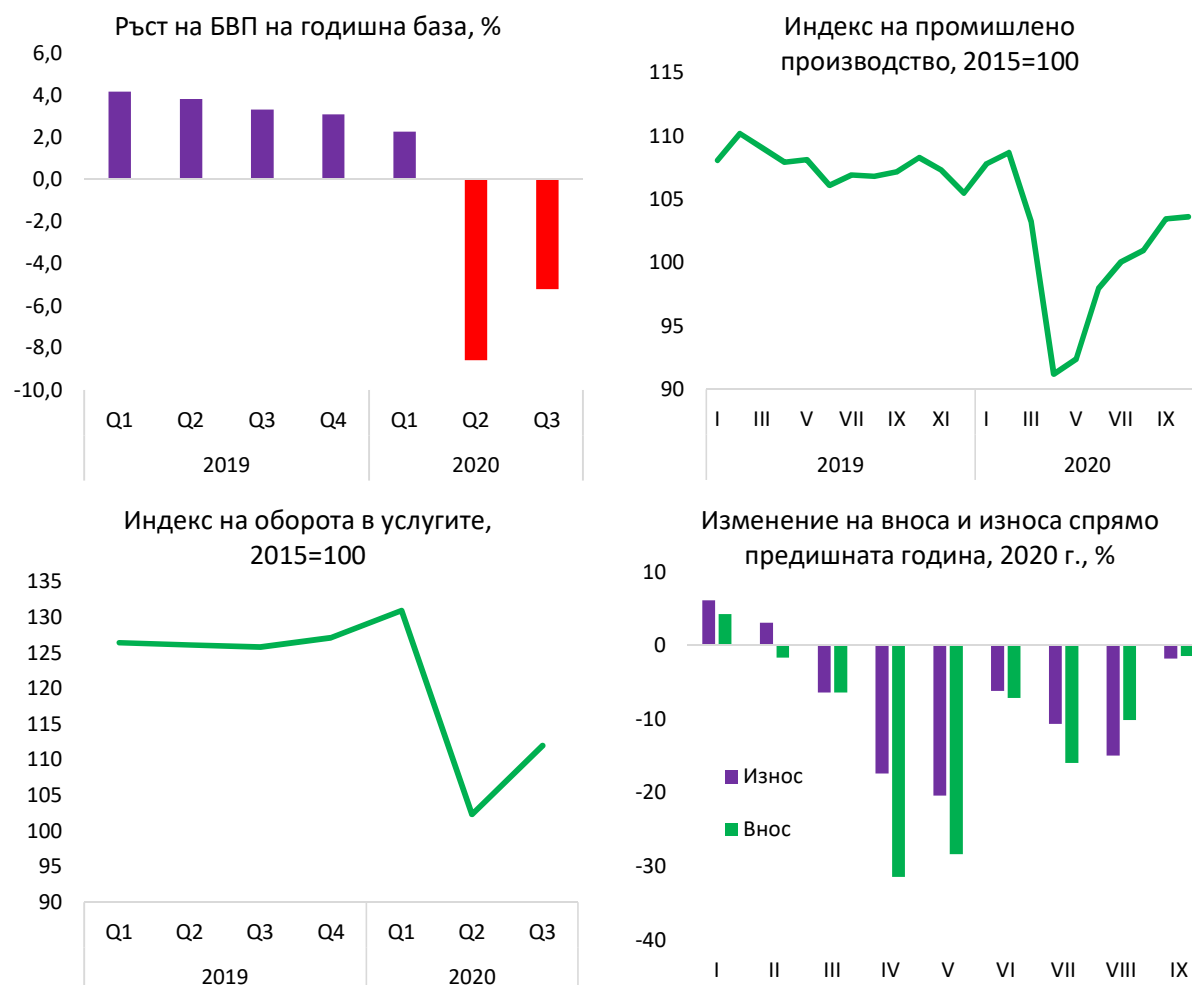
В месеците на строги ограничителни мерки се наблюдават значителни спадове в индекса на промишлено производство и индекса на оборота в услугите. При промишлеността спадът е с почти 20 пункта през месеците на най-стриктни ограничения – под натиск на свито търсене от основни търговски партньори и обща несигурност, но следва относително бързо възстановяване след нормализирането на средата, в т.ч. международната търговия, и въвеждането на по-агресивни мерки за подкрепа на бизнеса и заетостта в цяла Европа. Българската индустрия е силно обвързана с водещите икономики в Европа и има потенциал да спечели от промените във веригите на доставки, провокирани от коронавируса, и насочването на производства от трети страни към периферията на Европейския съюз.

Доколкото икономиката на София е доминирана от сектора на услугите, динамиката на индекса на оборота в услугите в страната е особено релевантен за столичната икономика. Близко 30 пункта е спадът на индекса на оборота в услугите през второто тримесечие на 2020 г., след което се наблюдава известно възстановяване. Спадът е особено силен в транспорта – в т.ч. обработването на товари, както и в туризма – в т.ч. хотели и ресторанти, където се наблюдава безпрецедентен спад. На този фон в част от ключовите сегменти на услугите в София, най-вече информационните технологии и бизнес услугите, негативният ефект на коронавируса е силно ограничен, а през третото тримесечие на 2020 г. вече се отчита и стабилен ръст. Въпреки пандемията дигиталната икономика на София всъщност прибавя нови работни места през 2020 година.

Предвид въведените ограничения и технологичното време, необходимо за реорганизиране на доставките през месеците април и май има и значително свиване на външнотърговския обмен, като вносът намалява с до 30% спрямо миналогодишната си стойност, а износът – с до 20%. Въпреки че обемите не са достигнали до стойностите си от 2019 г., търговският обмен също се възстановява относително бързо след отпадането на повечето ограничения. Последните данни публикувани от митниците сочат, че новите ограничения, въведени в началото на декември, не водят до значително свиване на търговския поток.

Икономическите ефекти от COVID-19 и потенциалът за растеж на София, ИПИ 2020 г.

Графика 1. Основни показатели на макроикономическата среда, 2019 и 2020 г.

Източник: НСИ

Есенната макроикономическа прогноза на ЕК сочи, че след спад от 5,1% през 2020 г., икономическото възстановяване на България ще започне през 2021 г. с очакван ръст на БВП от 2,6%, следван от ръст от 3,7% през 2022 година. На този етап възстановяването зависи най-вече от въвеждането на нови рестрикции с цел ограничаване разпространението на коронавируса както в България, така и в основните търговски партньори на страната в ЕС. Потенциалното бързо развитие по отношение на ваксината може рязко да подобри очакванията за 2021 година.

Нарастването на заболяемостта в края на годината и въведените мерки през декември 2020 г. ще дадат своето негативно отражение, но по всичко личи, че ефектът на втория (частичен) локдаун върху икономиката далеч няма да е толкова опустошителен. Водещите сектори на София, които се показваха устойчиви на ограниченията пред стопанската активност и мобилността през пролетта, на този етап не губят заетост и имат потенциал да изведат възстановяването на столичната икономика пред други части на страната.

COVID-19 и пазарът на труда в София

Едно от основните последствия от COVID-19 и ограничителните мерки, свързани с пандемията е рязкото влошаване на условията на пазара на труда, изразяващо се в свиване на заетостта и повишаване на безработицата. Динамиката през 2020 г. в София е до голяма степен предопределена от икономическата структура на столицата и най-вече – от високия дял на наетите в сферата на информационните и комуникационните технологии, както и в разнообразни бизнес услуги, в т.ч. класически професионални дейности и аутсорсинг на бизнес процеси.

Пазарът на труда в София, дори в условията на пандемия и безпрецедентна криза, се доказва като гъвкав и устойчив на външни шокове. По данни на Агенция по заетостта между началото на февруари и края на ноември 2020 г. в София са регистрирани общо 42 хиляди нови безработни, а постъпилите на работа за същия период са 24 хиляди при общ брой на наетите лица през 2019 г. от над 750 хиляди. Почти всички загубени работни места са в периода на извънредното положение (13 март – 13 май 2020 г.), когато в страната са въведени най-строгите ограничителни мерки. След пролетта на 2020 г. се наблюдава спад в броя на безработните.

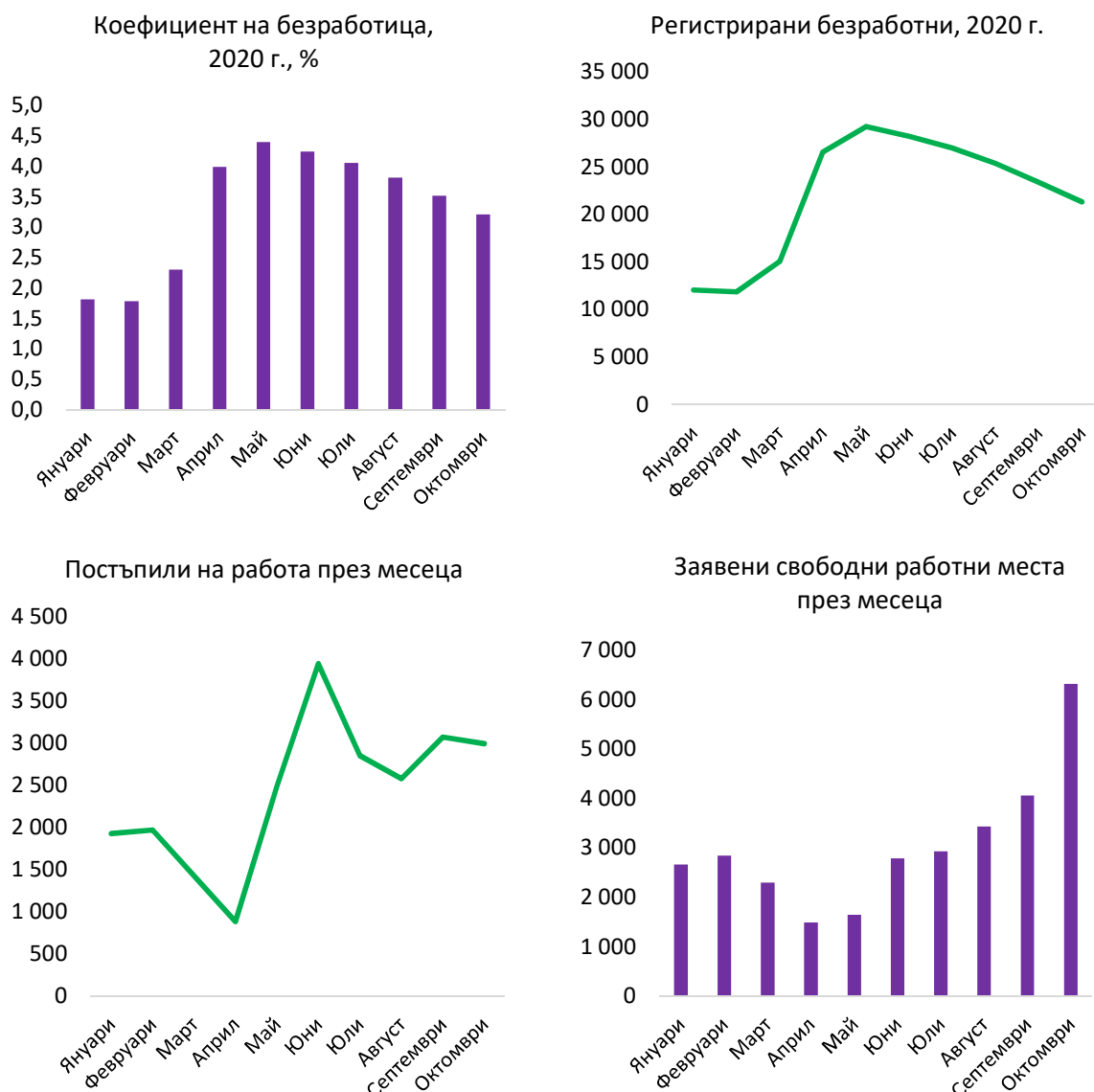
Коефициентът на безработица, отчетен от бюрата по труда в София към края на февруари 2020 г., е едва 1,8%, докато към края на май достига 4,4% от икономически активното население на столицата. В абсолютно изражение броят на регистрираните безработни нараства от 11,9 хиляди до 29,3 хиляди в пика на кризата на пазара на труда през месец май. Към края на октомври 2020 г. коефициентът на безработица в столицата спада до 3,2%, а броят на безработните – до 21,3 хиляди души. Голяма част от изгубените работни места в кризата са в секторите, които са директно засегнати от карантинните мерки – основно в хотели и ресторанти, както и в търговията. Слабият туристически поток, както и продължителният ефект на пандемията върху развлекателния бранш и градския живот, не позволиха осезаемо възстановяване в тези сфери.

Данните за започналите работни места подчертават гъвкавостта на столичния пазар на труда. През юни броят на постъпилите на работа от бюрата по труда приближава 4 000, а през септември и октомври е на нива от около 3 000 на месец. Възстановяването личи и от големия ръст в свободните работни места, обявени в бюрата по труда. След май 2020 г. се наблюдава постоянен ръст като обявените свободни работни места в столицата достигат 6,3 хиляди през октомври. Това категорично говори за оживление в столицата, непосредствено преди ръста на заболяемостта в края на 2020 година.

Данните за профила на безработните също дават поводи за оптимизъм за бързото възстановяване. Много малък брой от тях – 500 души в най-тежките месеци на кризата – са регистрирани в бюрата по труда за повече от година, което от своя страна означава, че почти всички имат трудови навици и наскоро са напуснали работните си места. Около 60% от регистрираните безработни в столицата имат висше образование, което допълва потенциала им за лесно връщане към заетост, в т.ч. преквалификация, в хода на възстановяване на икономиката.

Седмичните и дневните данни за пазара на труда в София показват, че негативният ефект на декемврийския локдаун е далеч по-лек в сравнение с удара през пролетта на 2020 година. Около 1 300 са загубените работни места в първите две седмици на декември, а към средата на месеца вече се наблюдава успокоение на потока към бюрата по труда. Ефектът на втория локдаун отново е концентриран в туристическия и развлекателния бранш, чието възстановяване пряко зависи на пълното освобождаване на мерките през 2021 година.

Графика 2. Основни индикатори на бюрата по труда за София (столица) за 2020 г.

Източник: Агенция по заетостта

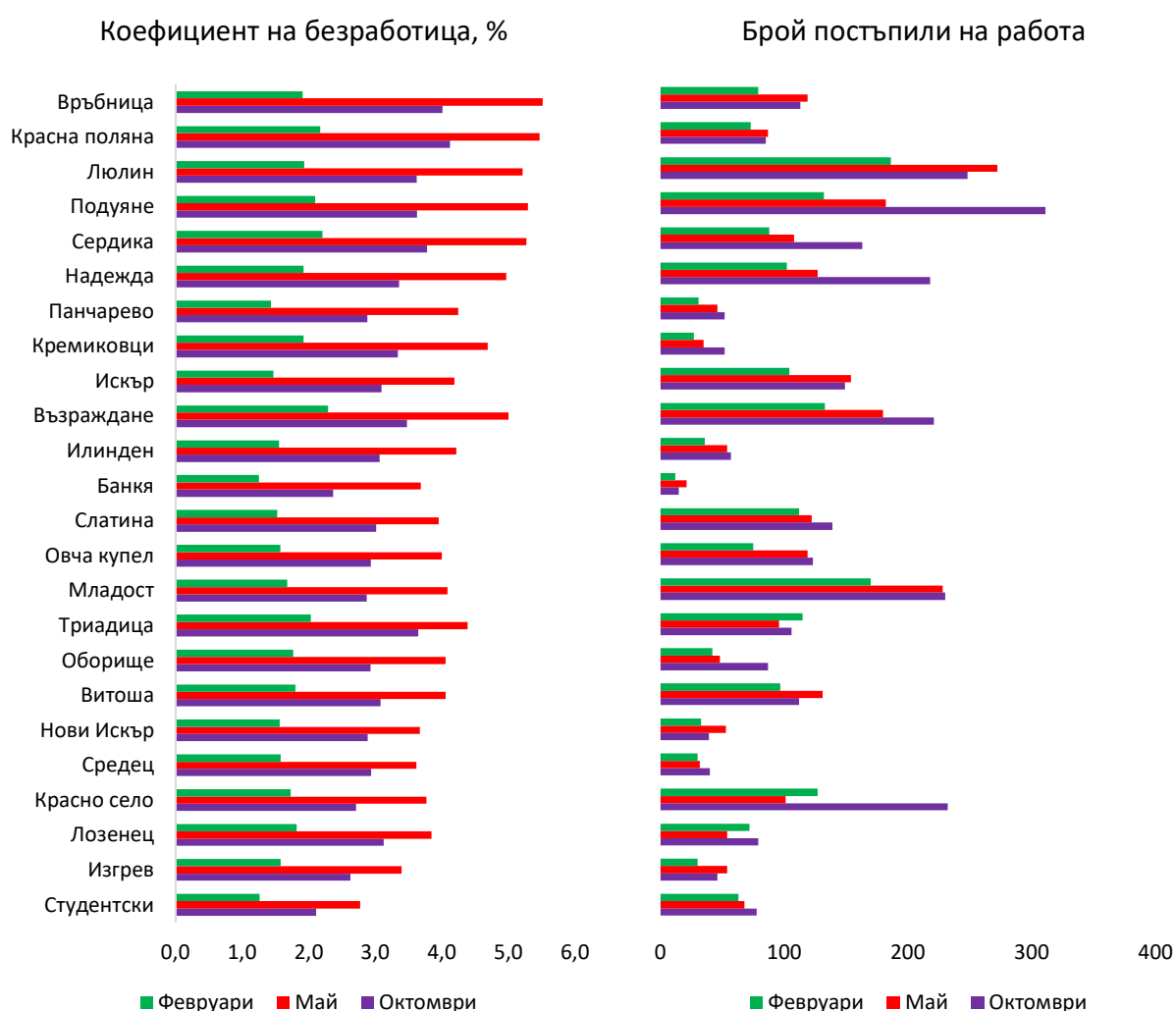
Детайлните данни от бюрата по труда позволяват да се направи сравнение между отделните райони на столицата от гледна точка на динамиката на пазара на труда. Няма нито един район при който безработицата в пика на кризата към края на май да е била под нивото от предкризисния февруари; също така няма и нито един, при който равнището ѝ през октомври дори да се приближава до това отпреди въвеждането на ограниченията. Най-тежкият удар върху местните пазари на труда в периода на ограниченията се наблюдават във Връбница (+3,6 пр.п ръст на коефициента на безработица между месеците февруари и май), Красна поляна (+3,3 пр.п.) и Люлин (+3,3 пр.п.), а в почти всички райони краткосрочният ръст е между 2 и 3 процентни пункта.

Същите райони са и с най-голям ръст в периода между месеците февруари и октомври, но има няколко, при които възстановяването е почти пълно – например разликата между февруари и

Икономическите ефекти от COVID-19 и потенциалът за растеж на София, ИПИ 2020 г.

октомври в районите Изгрев и Студентски е едва 1%. Сходно е разпределението на новопостъпилите на работа като тук се открояват районите Подуяне, Надежда, Възраждане, Младост и Красно село. Броят на постъпили на работа расте след кризата на практика във всички райони, което показва и оживлението след първата вълна на коронавируса. Трябва да се има предвид, че данните от бюрата по труда отразяват по-скоро местоживеенето, а не местоработата на новорегистрираните безработни или започналите работа лица. От гледна точка на компаниите и търсенето на работна сила най-динамичните райони на София – начело с Младост, в който се фокусират новите модерни офис сгради и множеството дигитални компании, продължават да създават работни места и да отбелязва растеж.

Графика 3. Коефициенти на безработица и постъпили на работа в избрани месеци на 2020 г. в районите на София

Източник: АЗ

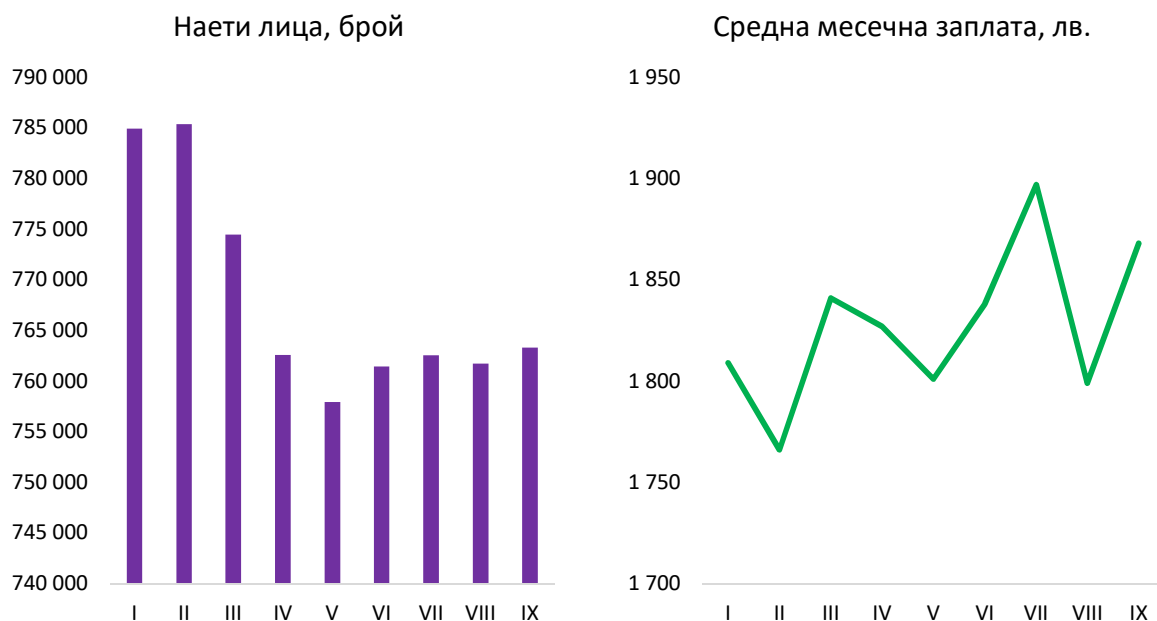
Данните за наетите лица показват, че през първите две тримесечия на 2020 г. се наблюдава постоянен спад – от малко над 785 хиляди души през февруари до под 760 хиляди през юни. Ръстът след това е колеблив, което отразява продължаващата несигурност по отношение на

Икономическите ефекти от COVID-19 и потенциалът за растеж на София, ИПИ 2020 г.

загубените работни места в секторите на търговията, хотелите и ресторантите. Предвид че четвъртото тримесечие обхваща и втория частичен локдаун, е малко вероятно да видим обръщане на тенденцията до края на 2020 година. Рано е и да се твърди обаче, че този спад представлява постоянна загуба на почти 25 хиляди работни места. Немалка част от тях ще бъдат възстановени след връщането към обичайното функциониране на столичната икономика.

Динамиката на заплатите в хода на кризата до голяма степен следва тази на безработицата – в пика на кризата има леко задържане, последвано от ръст след премахването на ограниченията. В този смисъл няма причини да се твърди, че кризата се е отразила силно негативно на доходите на работещите в София. Промяна има при доходите на домакинствата, тъй като заради свиването на заетостта и ръста на безработицата се повишава дялът на доходите от пенсии. Промени има и в потреблението – пренасочване към покупки на стоките от първа необходимост за сметка на дрехите и техниката. Това са съвсем очаквани тенденции в година на пандемия. Дългосрочната тенденция за ръст на доходите и потреблението в София обаче се запазва въпреки пандемията.

Графика 4. Наети лица по трудово и служебно правоотношение и средна месечна заплата в София (столица), първите три тримесечия на 2020 г.

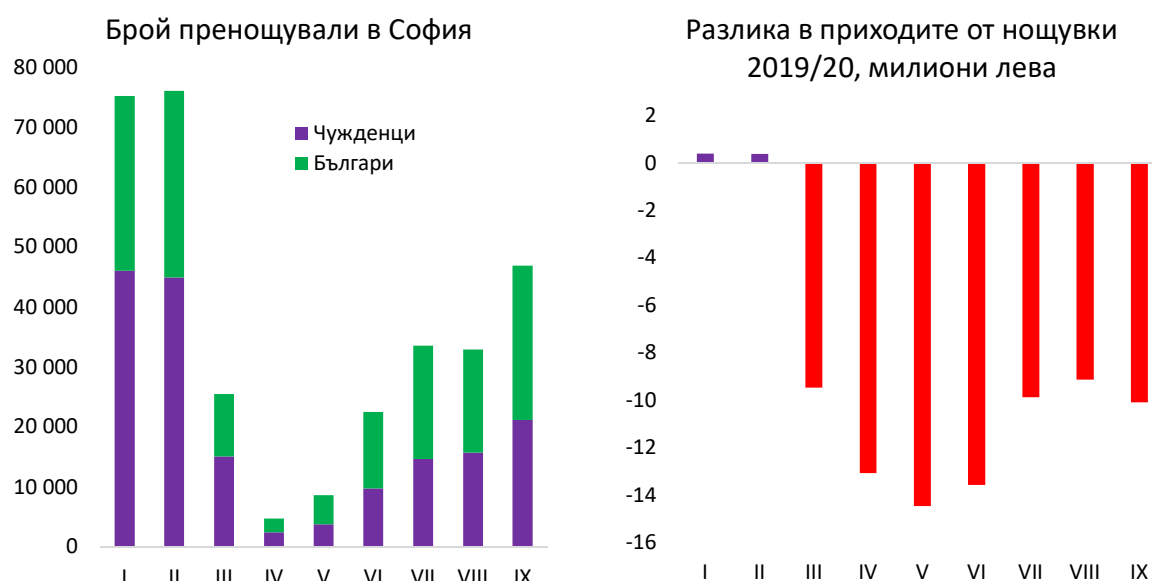
Източник: НСИ

В сравнителен план ударът върху пазара на труда в София през 2020 г. е относително по-лек, отколкото в много други региони, особено там, където местната икономика е по-зависима от туризма. Загубата на работни места несъмнено ще се отрази на икономическата активност в столицата и на доходите на жителите ѝ, но въпреки това тя има едни от най-добрите възможности сред областите в страната за бързо възстановяване, най-вече благодарение на динамиката в дигиталната сфера и подготвената и гъвкава работна сила.

COVID-19, туризмът и въздушният транспорт

Без съмнение най-сериозно засегнатият икономически отрасъл от настоящата икономическа криза е туризмът, което е резултат от комбинацията от затварянето на заведения и ограниченията за пътуване. В месечните данни от местата за настаняване ясно личи ефектът от въвеждането на ограниченията – докато през месеците януари и февруари в София са пренощували по над 75 хиляди души, повече от половината от тях чужденци, то през следващите три месеца туристическият поток почти изчезва. След отпадането на най-строгите мерки – както в България, така и в останалата част на Европа, откъдето са и повечето посетители на столицата, постепенно се възстановява и туристическият поток, но остава далеч от равнищата си от 2019 година.

Графика 5. Пренощували и приходи от нощувки в София по месеци, Q1-Q3 2020 г.

Източник: НСИ

Динамиката на туризма в София през 2020 г. се различава от останалата част от страната и по баланса между чужденци и българи: докато през летния сезон, особено по морското крайбрежие, има голям превес на българите спрямо чужденците, в столицата делът на чужденците остава относително висок. Това от една страна може да се обясни с разликите между морския и градския туризъм, а от друга – с възобновяването на част от бизнес пътуванията след разхлабването на ограниченията. Въпреки това броят на чужденците, посетили столицата през лятото, остава в пъти по-нисък от този в предишни години.

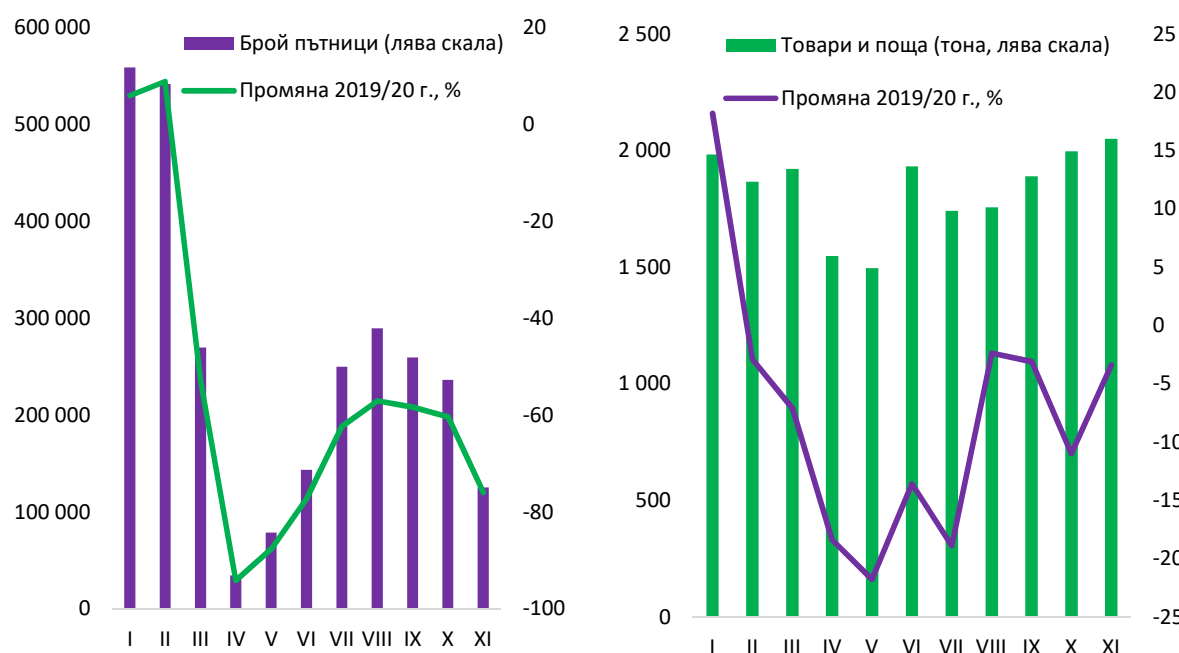
От гледна точка на приходите от нощувки през цялата година има спад – изключвайки предкризисните месеци януари и февруари, като най-значителен е спадът през месец май, с 14,5 милиона лева по-малко спрямо същия месец на предходната година, а през останалите месеци спадът е с по 8-10 милиона лева. Очаквано по-чувствително е свиването на приходите през летния сезон, когато е пикът на градския туризъм. За първите девет месеца на 2020 г. свиването на приходите само от нощувки спрямо 2019 г. достига 79 милиона лева; най-вероятно в подобен мащаб е и спадът в свързаните сектори.

Икономическите ефекти от COVID-19 и потенциалът за растеж на София, ИПИ 2020 г.

Второто тримесечие е период на почти пълно прекратяване на самолетните пътувания в цяла Европа и летище София не прави изключение. В месеца на най-тежки ограничения спадът в пътниците, преминали през летището е с 94% спрямо предишната година – до едва 34 хиляди души. В периода след месец май се наблюдава постепенно възстановяване на пътничекото, но дори и през летните месеци броят на обслужените пътници е с 50-60% по-нисък от същия период на 2019 година. Съдейки по данните за месеците октомври и ноември са налице всички обстоятелства през зимата на 2020 г. да очакваме нов спад – особено предвид въвеждането на нови ограничения в много европейски страни, в това число в България.

Спадът при обработените на летището товари е чувствително по-малък – с 22% спрямо предходната година през месец май и почти пълно възстановяване през есенните месеци. Тази динамика до голяма степен наподобява тренда в сухопътната търговия, която също леко се свива през пролетта, но не понася трайни щети. Възстановяването на товарите отразява и факта, че карантинните мерки в цяла Европа вече засягат предимно социалния и градския живот, докато индустрията и международната търговия успяват да работят относително безпрепятствено в условията на пандемия. Това е и една от причините за по-лекото преминаване през втория локдаун в страната.

Графика 6. Пътници и товари, преминали през летище София 2020 г. и изменение спрямо 2019 г.

Източник: Летище София

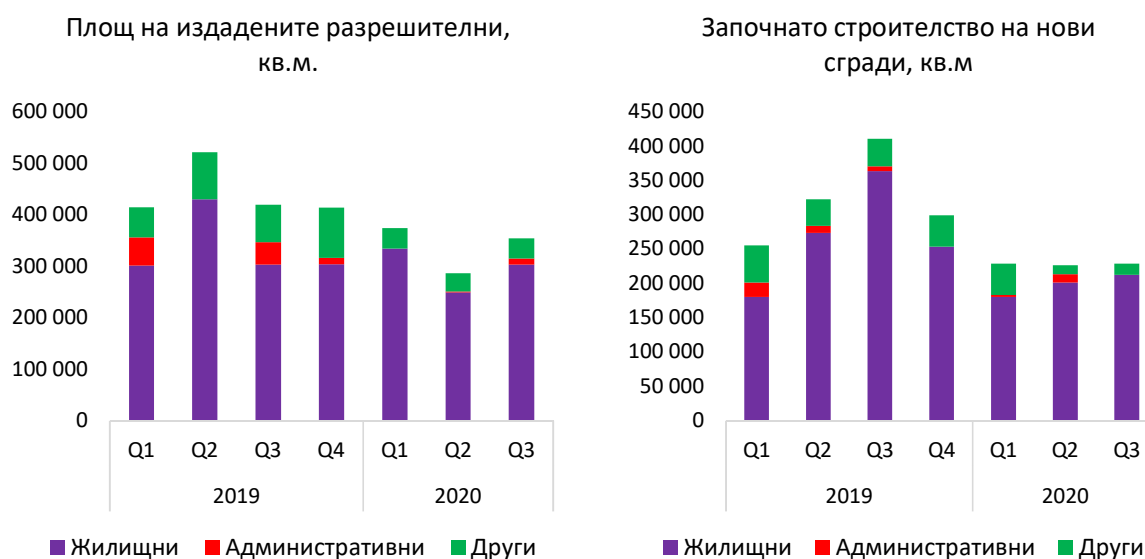
В по-общ план възстановяването на туристическата дейност в София вероятно ще отнеме поне няколко години, а тенденциите за пренасяне на немалка част от бизнес срещите онлайн ще потиска връщането на този сегмент до предкризисните му равнища. Тъй като туризмът и свързаните с него дейности не са водещ отрасъл с голяма тежест в общата икономика на столицата, значителните трудности не са определящи за общото ѝ икономическо възстановяване. Постоянният приток на младо и активно население ще продължи да допринася за оживлението в София, въпреки по-бавното възстановяване на туристическите пътувания.

Икономическите ефекти от COVID-19 и потенциалът за растеж на София, ИПИ 2020 г.

COVID-19 и строителният пазар

В хода на бурния икономически растеж през последните пет години разрастването на бизнеса, повишаването на доходите на домакинствата и улесненият достъп до кредит закономерно водят до значителен ръст на строителната дейност както на офиси, така и на жилищни сгради. Доколкото през 2019 г. вече се наблюдава известно забавяне в издадените строителни разрешителни и в реално започнатото строителство, кризисната 2020 г. не бележи толкова чувствителен спад в основните индикатори на строителния пазар.

Графика 7. Издадени разрешителни за строеж и реално започнатото строителство на нови сгради в София през 2019 и 2020 г. по тримесечия

Източник: НСИ * Данните за административните сгради през Q2 2019 г. и Q1 2020 г. са конфиденциални

В данните за разрешенията за строеж ясно личи влиянието на ограниченията и свързаното с тях рязко повишаване на икономическата несигурност през второто тримесечие на 2020 година. Спрямо същото тримесечие на предишната година спадът в новоиздадените разрешения за строеж е почти наполовина, но пък през третото тримесечие се наблюдава известно ускоряване в инвестиционните намерения, особено при жилищните сгради. От значение обаче е обстоятелството, че по-значителен спад има при административните, отколкото при жилищните сгради – индикация, че инвеститорите очакват спад в търсенето на офис площи, но не и на жилища.

Докато разрешенията за строеж по-скоро описват потенциалното развитие на жилищния и офис пазар, то започнатите строежи отразяват реализираните инвестиционни намерения и по тази причина реагират на пазарната динамика с известно забавяне. Въпреки че и през първите три тримесечия на 2020 г. разгърнатата площ на започнатото ново строителство остава под нивата от предишната година, спадът не е толкова значителен, колкото при разрешенията за строеж. Краткосрочен индикатор за динамиката на строителния пазар са и вписаните в Агенция по вписванията сделки с недвижими имоти - през второто тримесечие на 2020 г. се отчита спад от 17% на годишна основа, а през третото – с 9%.

Икономическите ефекти от COVID-19 и потенциалът за растеж на София, ИПИ 2020 г.

Ефектът на пандемията върху жилищния пазар на София, особено ако го сравняваме с останалата част на страната, на този етап не е толкова дълбок. Това може да е индикатор и за значително незадоволено търсене още от периода на бързо икономическо развитие. На фона на широко възприетия модел на работа от разстояние, особено в ключовия за столицата високотехнологичен сектор, изглежда вероятно търсенето на допълнителни офис площи за разширяване на действащи компании да не е силно. Трябва обаче да се отчита структурния ефект от силната динамика в дигиталния сектор и навлизането на нови компании в София, които при всички съображения след пандемията ще търсят офис пространства.

COVID-19 и перспективите пред икономиката на София

Всички разгледани дотук индикатори ясно демонстрират, че настоящата икономическа криза засяга неравномерно отделните отрасли на столичната икономика. Прегледът по сектори е ключов, за да се открие потенциалът за развитие след пандемията.

Преработваща промишленост: 14% от икономиката на столицата и 62 хиляди наети в сектора. Индустриалната дейност се забави много в периода на стриктни ограничения и несигурност в поръчките от чуждестранни партньори, но комбинацията от отпускане на мерките, в т.ч. отварянето на големите фабрики в Европа, и мерките за подкрепа на заетостта доведоха до относително бързо рестартиране. Въпреки че столичната икономика е доминирана от услугите, през последните години местната индустрия се развива силно, благодарение на подобрения в производствените процеси и технологични инвестиции.

Промислените предприятия в столицата са експортно ориентирани като 53% от продукцията е за външни пазари. Традиционно силни са производството на метали и метални изделия, производството на изделия от каучук и пластмаси и производството на хранителни продукти и напитки. Най-динамичният сектор в преработващата промишленост на столицата е производството на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти, чиято продукция се е удвоила в периода 2013-2018 г. Важна роля играе и производството на лекарства, което е сред малкото индустриални дейности, които бележат ръст в хода на кризата.

Промислеността в София се възстановява след удара на пандемията и ограничителните мерки през пролетта, а съдейки по динамиката на търговските потоци, новите ограничителни мерки от декември 2020 г. няма да имат същия драматичен ефект върху предприятията. Бурното развитие на индустриалните терени в широката периферия на София подкрепят дългосрочния потенциал за развитие и дават реална възможност на столицата да се възползва от скъсяването на веригите на доставки и процесите на nearshoring, които се очаква да последват кризата.

- ✓ **Търговия и ремонт:** най-големият сектор в икономиката на София, с 25% от целия обем на икономиката и над 150 хиляди наети лица. Търговията на дребно е засегната от ограниченията през пролетта, а бъдещата динамика зависи най-вече от запазването на доброто състояние на пазара на труда и доходите на домакинствата. Свитото движение на хора и ограниченията пред някои магазини (тези в търговските центрове, например) водят със себе си промени в потребителските навици и все по-широко застъпване на онлайн търговията за сметка на пазаруването на място.

Успешните фирми в брaшна в непосредствено бъдеще ще са тези, които успеят да пригoдят модела си на работа към хибридна онлайн/на живо търговия, със съответните промени в структурата на труда и автоматизация на процесите. В хода на пандемията се наблюдава и промяна на вида потребление като на преден план излизат стоките от първа необходимост за сметка на дрехи, техника и подобни. Основният риск пред сектора е рязко влошаване на пазара на труда и свиване на разполагаемия доход на населението.

- ✓ **Строителство и операции с недвижими имоти:** общо двата сектора формират 14% от икономиката на София и наемат 58 хиляди души. Отлагането на някои инвестиционни решения през 2020 г. ще даде своето отражение, но в дългосрочен план притокът на хора в столицата и икономическото оживление ще провокират строителна активност. Известно охлаждане на сектора е неизбежно – спрямо бума преди пандемията, като под въпрос са планoвете на дигиталните компании по отношение на офис пространствата.

Трябва да се отчитат и два други фактора: от една страна, строителството ще бъде поддържано от довършването на вече започнати проекти, а от друга – за разлика от дълбоката криза след 2008-2009 г. много по-малко проекти са със застрашено финансиране, а ситуацията в банковия сектор като цяло е по-благоприятна. Предвидените публични инвестиции също ще подкрепят сектора на строителството.

- ✓ **Транспорт, складиране и пощи:** транспортът формира 7% от произведената продукция в столицата и наема 52 хиляди души. При този отрасъл въздействието на кризата е двупосочно – докато въздушният транспорт на практика прекратява дейността си при първата вълна на ограничения и силно я свива при втората, то наземният и водният транспорт са по-малко засегнати, особено при втория локдаун.

Понастоящем пълното възстановяване на Летище София и свързаните с него ремонти предприятия изглеждат по-скоро напред в бъдещето, като анализите сочат възстановяване на въздушния трафик в ЕС до предкризисните му равнища до 2024 г., и то при допускане за масово ваксиниране през следващата година. За бъдещото развитие на Летище София трябва да се отчете и сключената през 2020 г. концесия, като намеренията на инвеститора са за ремонт и подобряване на съществуващите терминали и летищна инфраструктура, но и изграждането на нов карго и нов пътнически терминал в средносрочен план.

- ✓ **Информационно-комуникационни технологии и далекосъобщения:** приблизително 15% от общия размер на икономиката и над 85 хиляди наети лица. Това е най-бързо развиващият се отрасъл на икономиката на София, и заедно с аутсорсинга на услуги, постигат най-висока производителност на труда. Той е и най-слабо засегнатият от пандемията – малък брой фирми бяха принудени да се ползват от схемите за подкрепа за заетост, а повечето успяха бързо да реорганизируют работата си към дистанционен труд. Това е и един от малкото сектори на икономиката, който, макар и с чувствително по-бавни темпове, успява да добавя работни места и да създава нова заетост през 2020 г., подпомогнати от принудителната дигитална трансформация на редица традиционни бизнеси в хода на пандемията.

Доколкото столичния ИКТ сектор е ориентиран почти изцяло за износ, ключовите рискове за него идват не толкова от по-нататъшно свиване на българската икономика, колкото от намаляването на търсенето на основните му износни пазари, най-вече в Западна Европа.

София обаче става все по-привлекателна за инвестиции в дигиталния сектор, което подсказва, че дори в години на несигурност чужди компании ще се ориентират към българския пазар. Притокът на млади и квалифицирани кадри към столицата също подкрепя растежа на дигиталния сектор.

- ✓ **Професионални и административни дейности (аутсорсинг секторът):** 12% от размера на икономиката и почти 110 хиляди заети, ако комбинираме двете икономически дейности. За този отрасъл важи до голяма степен казаното за ИКТ сектора, но с необходимото уточнение, че услугите които той предоставя обикновено са тези, които най-често биват елиминирани с цел свиване на разходите на фирмите в период на криза, което създава допълнителна несигурност за фирмите в него. Поради естеството на дейността на аутсорсинга има и по-големи трудности пред въвеждането на гъвкави форми на труд, а реорганизацията на бизнес процесите е по-времеемка и скъпа.
- ✓ **Култура, спорт и развлечения:** отрасълът формира 4% от икономиката на София и наема 13 хиляди души. Дейността на сектора практически се прекратява, с някои много малки изключения, с въвеждането на всяка вълна от ограничения. Това от своя страна означава, че културният и спортният сектор няма да преминат към период на възстановяване до пълното отваряне и нормализиране на икономическия живот. Ситуацията се утежнява и от факта, че отрасълът е съставен предимно от малки фирми и независими артисти, за които достъпът до държавна подкрепа е труден.
- ✓ **Хотелиерство и ресторантьорство:** Туристическият сектор съставлява 2% от столичната икономика, но създава относително много работни места – над 33 хиляди. Също като при културата, ограничителните мерки прекратяват почти цялата дейност на хотелите и ресторантите, с изключения на доставките на храна, които в никакъв случай не могат да заместят обичайните приходи. Въпреки въведените данъчни преференции и схеми за подкрепа на заплати, секторът среща големи затруднения. Възстановяването зависи от отпушването на мерките и нормализирането на социалния и градски живот в София.

Икономическа трансформация след пандемия

След периода на бърз ръст в периода между 2014 и 2019 г. и свързаните с него рекордно висока заетост и ниска безработица, икономиката на София е изправена пред значително забавяне през 2020 г., вследствие на епидемията от коронавирус, мерките за нейното ограничаване, повишаването на икономическата несигурност и (сходна) криза в основните търговски партньори на страната. Ударът върху икономиката на София остава концентриран в директно засегнатите от ограничителните мерки сектори – свързани с всекидневния градски живот.

Дългосрочните конкуренти предимства, които определят структурата и динамиката на икономиката на София, остават в сила въпреки пандемията. Процесите на трансформация на икономиката, в т.ч. развитие на индустрията в широката периферия на столицата, бумът във високотехнологичния сектор и в бизнес услугите, както и разрастването научната инфраструктура и иновационната екосистема, задават траекторията на развитие на София. В някои отношения пандемията може и да подкрепи тези процеси – например в процеса на скъсяване на веригите на доставки и насочването на индустриални инвестиции към страната, както и в развитието на дигиталната сфера.

Ако съдим по периода на възстановяване след предишната криза, то София е регионът, който най-бързо ще се върне към растеж. Основното предизвикателство на този етап изглежда бързото разпространение на ваксина, което да премахне нуждите от въвеждането на нови ограничителни режими след зимата. Не без значение са и възможностите на местната администрация да се възползва от значителните финансови ресурси, достъпни в рамките на инструментите на ЕС за борба с кризата и възстановяване, които биха могли да бъдат от полза в процеса на трансформация на икономиката и да подкрепят растежа в София.

Изготвен от Институт за пазарна икономика
по поръчка на СОАПИ

2020
ДЕКЕМВРИ